

Atelier Pica Pica
RICOCHETS

Rien Schellemans & Gijs Waterschoot
VALUTA PLANITIA

EMERGENT

BEZOEKERSGIDS

Het Luikse kunstenaarscollectief Atelier Pica Pica, bestaande uit Boris Magotteaux (1978), Manuel Falcata (1979) en Jerome Degive (1980), krijgt met hun solotentoonstelling *Ricochets* vrij spel om de volledige galerie van Emergent in te palmen. Het woord 'spel' is hier een belangrijk gegeven, omwille van de dynamiek die ontstaat wanneer drie verschillende kunstenaars gezamenlijk aan een oeuvre werken.

Wanneer drie individuen zich verbinden tot een collectief oeuvre, dienen er zich vanzelfsprekend uitdagingen aan. Bijna elk afzonderlijk werk is door de handen van de drie kunstenaars geglijpt. Het resultaat is een compromis, dat bekomen wordt door een intense samenwerking. De uitdaging ligt er dan ook in een systeem te vinden waarin de kunstenaars los van enige hiërarchie kunnen werken, en zich volledig aan het oeuvre kunnen overgeven.

Atelier Pica Pica vindt een dergelijk systeem onder andere door middel van speelse meetinstrumenten, waaraan ze de werken toetsen. Deze meetinstrumenten komen doorheen de tentoonstelling terug in verschillende vormen en maten. In dit systeem, deze methode, dit spel ligt dan ook hun vrijheid. Tussen de mazen van het net als het ware.

Hetzelfde geldt ook voor de benoeming van de werken en de titel van deze tentoonstelling. *Ricochets* is als een compromis dat op dit moment hun praktijk het best omschrijft. Enerzijds draagt het de betekenis van een spel, waarbij keien over een wateroppervlak geketst worden, anderzijds verwijst het naar een kogel, die schijnbaar ongecontroleerd afketst en bijgevolg zijn doel mist. Deze kogel kan echter na het afketsen toch een slachtoffer maken, soms zelfs met dezelfde impact als een scherp schot.

Ook de kunstwerken van Atelier Pica Pica komen tot stand door een serie van consequenties. De kunstenaars schieten als het ware ideeën op elkaar af om door middel van hun verscheidenheid aan invalshoeken, tot verrassende resultaten te komen. De eindredactie is immer een collectieve beslissing. Het kunstwerk is pas af wanneer een akkoord bereikt is.

Doorheen de tentoonstelling zullen ook de titels van de afzonderlijke werken vragen oproepen. Zij zijn veeleer niet direct gelinkt aan wat het oog waarneemt. De breuk in ons leespatroon die Atelier Pica Pica hiermee voor de geest haalt, is een methode om ook de toeschouwer mentaal even van het werk weg te 'kaatsen', om het vervolgens vanuit andere invalshoeken te benaderen.

De hele tentoonstelling lijkt opgebouwd met dergelijke stuitereffecten. De kunstenaars onderstrepen zo tevens de ritmiek van het woord ‘ricochet’, dat in het Frans en het Engels anders beklemtoond wordt.

Wanneer een violist zijn strijkstok los op de snaren van zijn viool laat stuiteren, spreken we ook van een ricochet-techniek. De ongecontroleerde handeling brengt niettemin prachtige klanken voort. Atelier Pica Pica is als een driehoofdig orkest dat het toeval met glans bespeelt.

Hilde Borgermans

In de voorste ruimte bevinden zich twee sleutelwerken.

Vooreerst de rechtop geplaatste bank, getiteld *Turkuaz*. De titel verwijst niet alleen naar de kleur, maar ook naar het Turkse gemeenschapsleven, waarin straatmeubilair een belangrijke rol speelt. Er worden vaak gedroogde vruchten genuttigd, waarbij de pitten of hulzen op straat belanden, daarbij een toevallige constellatie vormend.

In Atelier Pica Pica's praktijk is het vaak zo dat wat voor de een slechts het restant of afval van een bepaalde handeling is, voor een ander de aanzet kan vormen om misschien een nieuw patroon of systeem en, uiteindelijk, een beeld te laten ontstaan. Je zou dat de productiviteit van het misverstand of van het toeval kunnen noemen.

Deze bank maakt deel uit van een reeks soortgenoten, die her en der in de tentoonstelling verspreid zijn. Alle banken bezitten sterk uiteenlopende vormen, waarvan de meeste desalniettemin archetypisch zijn. Het zijn alledaagse, functionele objecten. Door dit exemplaar rechtop te plaatsen, zet Atelier Pica Pica het om in een beeld. Zo wordt zichtbaar wat doorgaans aan het oog ontsnapt. Zoals kauwgum die onderaan een zitting gekleefd is.

Hoewel deze bank weinig uitstaans heeft met een precieus antiek meubel, is ze voorzien van inlegwerk. Hier en daar zijn rechthoekige gaten gezaagd, waarin plankjes gemonteerd zijn. Het merendeel zijn testplaatjes, waarin onder andere de concrete werking van kunsthars uitgetoet is. Wanneer deze in een 'beeld' opgenomen worden, fungeren ze als een visuele registratie van deze technische handeling.

Een beetje zoals *Trois stoppages étalon* van Marcel Duchamp uit 1913. Hij liet draden op de grond vallen, en legde de toevallig ontstane curves vast in drie meetlatten. Zo iets creëert een soort kortsluiting met een toevallige, ongrijpbare realiteit. En wordt vervolgens de standaard, het zich toegeëigende ordeningsprincipe waarmee de kunstenaar zijn omgeving gaat meten, ordenen of in beeld brengen.

Andere toevoegingen zijn wel bewust gebeurd; het betreft kleine, op straat gevonden, cirkelvormige objecten, waaronder munten en zelfklevers. Talloze alledaagse voorwerpen worden in het atelier samengebracht. Ze geven aanleiding tot het ontstaan van steeds nieuwe ordeningen, verzamelingen, constellaties, in een onophoudelijk recyclageproces.

De overige banken in de tentoonstelling staan gewoon op hun poten. U mag ze, vanop afstand, contempleren als een beeld. Of u kan erop gaan zitten.

Het schilderij was te groot om te stockeren. Alleen al om die reden was het een visuele aanwezigheid in het atelier, en heeft het gedurende lange tijd een impact gehad. Bijna alle middelgrote schilderijen in deze tentoonstelling dragen in beginsel de stempel van dit werk.

Een schilderij is iets anders dan een bank. Niettemin zijn er aspecten die het concrete, objectmatige karakter benadrukken. Het beeldvlak bestaat hier zichtbaar uit vier aan elkaar gemonteerde panelen. Een grote meerderheid van de schilderijen is geschilderd met lakverf. Daarmee worden gebruiksvoorwerpen zoals meubels of ramen geverfd.

De verf wordt zo weinig mogelijk gemengd, om ook hier het toeval te laten spelen. In de hoop dat het misgaat. Ouderdomsverschijnselen, bijvoorbeeld. Die maken de verf nu eens heel mat, dan weer superglanzend. In het eerste geval krijg je een als het ware dicht geplamuurde zone. In het tweede geval moet het oog strijd leveren en krijgt het nauwelijks vat op het beeld.

De kunstenaars getuigen van het plezier om een volledig paneel in één kleur te schilderen. Dit brengt Henri Matisse's uitspraak "een vierkante centimeter blauw is minder blauw dan een vierkante meter blauw" in herinnering.

Zowel het grote als de middelgrote schilderijen zijn opgebouwd volgens twee klassieke principes: enerzijds de letterlijke opbouw in (verf)lagen; anderzijds de evocatie van een landschap, dikwijls door de introductie van een horizonlijn, een raam of een raster.

In het grote schilderij zie je enerzijds cirkels die overschilderd zijn; anderzijds schemert hier en daar de witte onderlaag door. Dit schilderij telt een groot aantal verflagen. Het heeft lang geduurd vooraleer er een consensus ontstond over de compositie, de posities van de drie cirkels ten opzichte van de horizon.

Die horizon valt hier samen met, of wordt gevormd door de randen van de panelen, zodat een heen-en-weer pendelen ontstaat tussen de letterlijke, materiële constructie en de virtuele diepte van het beeld.

De wisselwerking tussen object en beeld blijkt telkens opnieuw cruciaal. Vandaar ook dat het collectief zijn kaders altijd zelf maakt. In dit 'DIY constructivisme' maken de materiële aspecten immers integraal deel uit van het werk. Waardoor het resulterende schilderij *meer* is dan een beeld, een beetje zoals een hologram. Niet bedoeld als 'totaalkunstwerk', integendeel. Eerder in de zin van iets dat niet (alleen) dit of dat is, dat zich nooit laat vastpinnen op één definitie of benadering.

Met drie handen een schilderij maken, het is bijna tegennatuurlijk. Vroeger bouwde Atelier Pica Pica een schilderij, net als een object, *piecemeal* op. In onderscheiden zones voegde elk het zijne toe. Nu is het echter al een hele tijd zo dat elk het recht heeft de creatie van een ander te overschilderen, tot een consensus ontstaat. Dat levert, voorzeker, moeilijke momenten op. Maar het plezier, van het schilderen en van de onderlinge wisselwerking, schiept ademruimte.

Dus: er is nooit één, altijd drie gezichtspunten, drie perspectieven, drie oordelen. In zo'n situatie is het ultieme, pure, absolute beeld - de trofee van de idealistische kunstfilosofie, waarin de unieke verhouding tussen ik en wereld culmineert - onmogelijk. Niets overstijgt de materiële werkelijkheid, die zo overvloedig het atelier binnenstroomt, en met zoveel appetijt geconsumeerd wordt. Het komt erop aan 'van binnen uit' systemen te ontwikkelen om de stroom te kanaliseren, patronen die een poëtische vrijheid genereren. Dit is een materiële poëzie, een poëtisch materialisme. *On ne peut être matérialiste que poétiquement.*

Dit is een kunst van het compromis *à la belge*. De productiviteit van het misverstand en een flinke dosis schildersplezier verklaren waarom die niet grijs maar sprankelend is.

In de schilderijen zijn er opmerkelijk vaak vlekken of cirkels te zien. Die vormen geheel of gedeeltelijk de 'index' (of afdruk) van een in de alledaagse omgeving aangetroffen, toevallige constellatie. Via de introductie van een horizon, venster of raster verkrijgt die vrucht van het toeval in één klap een afgemeten positie.

Binnen de Westerse schilderkunst horen het venster en het landschap sinds de vijftiende eeuw onlosmakelijk bij elkaar. Het landschap, met zijn horizon, ontstaat wanneer het individu een venster tussen zichzelf en de wereld plaatst. Wat geeft de combinatie van venster en landschap als er drie gezichtspunten zijn?

Daarnaast zijn er, in deze tentoonstelling, een aantal 'blinde' ramen, zonder virtuele diepte. De enige ruimte van zo'n kunstwerk is de concrete plek waar het zich bevindt. Het lijken elementen uit een decor, van een theaterstuk waarvan de handeling zich hier en nu afspeelt.

Zoals die in felle kleuren gerealiseerde gouache, getiteld *L'aveu*. Deze is afgetekend van een brandglasraam in een Luikse art déco-woning. Het doet terugdenken aan de utopische droom van constructivisten als Theo Van Doesburg, die met een universele beeldtaal een nieuwe wereld zouden construeren. Wij leven hier en nu tussen sporen en restanten van die modernistische utopie.

Kleine, op A4-formaat uitgevoerde schilderijen worden meestal individueel vervaardigd. Het zijn oefeningen. De motieven die hier verschijnen, vloeien voort uit observaties, objecten in het atelier, of de bewegingen van een schilderende hand. Sommige van deze motieven keren terug in de gezamenlijk gecreëerde, grotere werken.

Daarnaast zijn er ook iets grotere werkjes. In sommige daarvan is een rechthoek uitgesneden, ter grootte van een A4, die terstond aan de zopas vermelde 'oefeningen' kan toegevoegd worden. Een ander werk op A4 wordt vervolgens in deze uitsparing gemonteerd. Daarbij functioneert dat wat van het grotere werk overgebleven is, als een soort passe-partout. Dit is een alternatieve wijze om werken van twee leden van het collectief in een nieuw beeld samen te brengen.

In een reeks combinaties van tekening en gouache, gepresenteerd in de kelder, wordt elke contour louter en alleen getekend met behulp van sjablonen - dat wil zeggen, met alledaagse objecten, die als sjabloon gehanteerd worden. Omwille van hun uitgesproken vlakke verschijning, de grote kleurvlakken en het louter met sjablonen gerealiseerde lijnenspel, bezitten ook deze creaties (die enigszins aan de knipsel-werken van Matisse doen denken) aspecten van een decor.

Figuren, gevormd door aan elkaar bevestigde buizen, palmen hier en daar een stuk vloer in. Ze zijn een vervolg op gelijkaardige constructies, die tijdens een werkverblijf in San Francisco gemaakt zijn. Daar troffen de leden van Atelier Pica Pica een partij bamboestokken aan, alsook een hoop kiezel. Met die ingrediënten zijn ze aan de slag gegaan. Zo zijn figuren ontstaan, die doen denken aan de manier waarop kinderen, in een welbepaalde fase van hun ontwikkeling, mensen of dieren tekenen met lijntjes of 'stokjes'.

Sommige buizenconstructies functioneren als 'personages' of 'karakters' midden in een ruimte. Één ervan, die als een uitgeputte clown oogt, is *Le comédien* gedoopt. In de schilderijen zijn menselijke figuren quasi afwezig. Ze zitten er wel (letterlijk) 'in': tijdens de genese van een schilderij doemt wel eens een elementair gezicht of lichaam op, maar dat wordt stevast weer overschilderd.

Hoe ver de rol of impact van gevonden voorwerpen kan reiken, bewijst het volgende. In de kelder is een reeks werken te zien, waarvan de oorsprong in gevonden glas ligt. De dimensies van het glas hebben die van de aluminium kaders bepaald. Die hebben op hun beurt de aanzet gegeven voor wat erin gepresenteerd wordt.

De aluminium kaders met foto's, op de verdieping, bezitten een uitgesproken concreet karakter, waarin hun materiële bestaan als object onderstreept wordt.

De foto's fungeren als documenten. Ze zijn geplukt uit een fototheek van duizenden beelden. Onderwerpen zijn, onder andere, architectuur, beplantingen, onooglijke details, patronen of rasters, tussenruimtes, non-plaatsen, vergeten plekken. Doordat ze hetzij niet gepland, hetzij in plan gelaten zijn, bieden ze de mogelijkheid om er zelf iets in te projecteren. Zoals een sterrenbeeld in het uitspansel.

De enorme verzameling beelden bevat een grote gelaagdheid, waarin 'families' of 'repertoires' van beelden zich, op basis van 'soort' of 'thema', vaak onvermoed of ongewild aandienen. Het gaat om onderwerpen die niet altijd enig belang hebben. Veel van wat in beeld gebracht is, oogt industrieel, glad, koud, zoals het aluminium waarin ze gevat zijn. Dat aluminium ontzettend gevoelig is en elke beduimeling voor altijd verraadt, vindt Atelier Pica Pica helemaal niet erg. Deze verzameling toont *hun* Luik, het Luik van de industrieën en de rafelranden, sinds omzeggens het jaar 2000. Daar maken overigens ook beelden van andere, gelijkaardige plekken deel van uit.

In het midden van deze kamer vol foto's staat een merkwaardige constructie. Een vriend had verzocht om een reclamebord zonder boodschap, voor de gevel van een voormalige matrassenwinkel (vermits hij nog altijd taks voor dit bord diende te betalen). Er hing een plank, die gaten vertoonde waar letters van de vroegere reclame bevestigd waren geweest. Het collectief fabriceerde een glanzende constructie van staal en aluminium. Gebaseerd op de gaten, vormen bodems van spuitbussen een intrigerende, nietszeggende constellatie.

Een uiterst lezenswaardig boekje van Paul Tanghe draagt de welluidende titel *Toeternitoe*. Het handelt over kunst.

De titel van het postuum gepubliceerde gedicht van Stéphane Mallarmé uit 1897, waarin de woorden 'LE HASARD' en 'CONSTELLATIONS' groot afgedrukt zijn, luidt: *Un coup de dés jamais n'abolira le hasard*. (Een worp met de teerlingen zal het toeval nooit vernietigen.)

Hierover schreef Marcel Broodthaers:

Mallarmé est la source contemporaine ... Il invente inconsciemment l'espace moderne [...] 'Un coup de dés.' Ce serait un traité de l'art. Le dernier en date, celui de Leonard de Vinci, a perdu son importance, car il accordait aux arts plastiques une place trop grande et on le devine aujourd'hui, à ses maîtres (les Médicis).

Op regelmatige basis stelt Emergent een ruimte van de galerie ter beschikking aan mariondecannièr, en vice versa.

Het doel? Een opmerkelijke convergentie op artistiek-inhoudelijk vlak die zich afspeelt in twee contexten. (Respectievelijk het centrum van Antwerpen en de Grote Markt van Veurne.) Twee locaties die op treffende wijze van elkaar verschillen. Kortom, we hopen op synergieën en kortsluitingen.

De start was de tentoonstelling *AARDAPPELOGEN* van Lukas Vandenabeele. In de bureauruimte van mariondecannièr kregen Emergent en de kunstenaar vrij baan.

Voor de tweede tentoonstelling binnen het samenwerkingsverband krijgen kunstenaars Rien Schellemans en Gijs Waterschoot, met Frederik Vergaert als curator, de Marcel Broodthaersruimte in Emergent ter beschikking. Zij brengen verslag uit van hun verkenningen op *Valuta Planitia*.

Rien Schellemans (1994) en Gijs Waterschoot (1990) ontmoetten elkaar tijdens hun studie (Beeldhouwkunst en In Situ³ respectievelijk) aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten in Antwerpen. In 2017 begonnen ze spontaan samen te werken. Tot op heden delen de twee hun ateliers en opereren ze vaak als kunstenaarsduo. Hun werkgebied omvat een steeds groter wordend register dat zich niet beperkt tot het 'beeld' (of het visuele/zichtbare), maar zich steeds meer richt op geschreven en gesproken woord, geluid, beweging en de interactie tussen hen beiden en hun omgeving.

Valuta Planitia, vrijdag 7 februari 2020

Een verkenning, zoektocht of ontdekkingsstocht associëren we vaak met een groot avontuur op een ander continent of een verre, onbekende planeet. Een avontuur dat zich uitstrekt over een bepaalde oppervlakte, vaak vele vierkante kilometers groot. Voor dit project in de Marcel Broodthaersruimte in Emergent hadden we besloten dat ons onderzoeksterrein zich zou beperken tot de Belgische kust. Dit bleek uiteindelijk een paar vierkante meter te zijn geworden op het strand van Oostende. Op deze ogenschijnlijk kleine vlakte ('planitia') ontplooidde zich een wereld waarin tijd en ruimte andere proporties en verhoudingen kregen.

“Waar zijn we nu in verzeild geraakt?”
dachten we luidop tegen de Noordzeewind in.
Dagen zeven hebben wij verzameld, ver-geteld.
Ding per ding.

- de kleine o
- tweekleppig (dadels en vijgen)
- de zaagjes (familie)
- verschil en herhaling
- de Wereldbank
- déjà vu
- gaan poolen met Donax Vittatus
- malakologie (zandduiven vangen)
- dagringen

Rien Schellemans & Gijs Waterschoot

Vennoten: Johan Blanckaert & Veronique Ghekiere,
Dirk Castelein & Hilde Devos, Tine & Charlotte Castelein,
Pierre Debra & Charlotte Houtsaegeer, Wim Dejonghe &
Caroline Pill, Frank Maes & Astrid Bonduel, Ivan Maes,
Niko Maes, Thomas & Peter Moerman

Sponsors: Maes Promotie en Constructie, Castelein Stor'it,
Ivan en Anny Maes, Rietveld Projects

Adviseurs: Luc Derycke, Sam Eggermont, Lieven Pyfferoen,
Rolf Quaghebeur, Monia Warnez

EMERGENT-team: Roxane Baeyens, Hilde Borgermans,
Jelle Clarisse, Frank Maes, Lieven Pyfferoen, Bram Vandeviere,
Wouter Van Der Cruyssen (stagiair) en Jeroen Verhaeghe

Curators: Hilde Borgermans, Frank Maes en Frederik Vergaert
Auteurs: Hilde Borgermans, Frank Maes, Rien Schellemans &
Gijs Waterschoot

Met dank aan: de kunstenaars, V1 Gallery, mariondecannièr en
Frederik Vergaert

EMERGENT
Grote Markt 26, 8630 Veurne
galerie@emergent.be
www.emergent.be

SAVE THE DATES

zondag 29 maart (15u30 tot 17u):
rondleiding in dialoog met Atelier Pica Pica,
Frank Maes & Hilde Borgermans

zondag 19 april (14u tot 18u): finissage

rondleiding, leden: 5 euro / niet-leden: 10 euro
Inschrijving via galerie@emergent.be